

Samenwerkingsstructuur Onderwijszorgboerderijen

Hoe bouw je een goede samenwerking met onderwijs en gemeente: twee voorbeelden van een robuuste samenwerkingsstructuur

Achtergrond

Schooluitval is een nog steeds groeiend probleem in onze samenleving. Uit onderzoek blijkt dat onderwijzorgboerderijen succesvol zijn om leerlingen met complexe problematiek die (dreigen) uit te vallen in het onderwijs binnenboord te houden. Bij veel leerlingen verminderen sociaal-emotionele en cognitieve problemen. Leerlingen krijgen weer zin in leren en hun ouders worden ontlast. De meeste leerlingen stromen weer terug naar school. Wat volgens het onderzoek werkt is de combinatie van een niet-schoolse 'groene' omgeving en een pedagogische en didactische aanpak met veel aandacht voor iedere leerling, waarbij de leerling zich veilig en gehoord en gezien voelt. Daarnaast is de afwisseling tussen school- en boerderij-activiteiten helpend, zoals omgang met dieren en buiten zijn. Er zijn inmiddels meer dan 50 onderwijzorgboerderijen. Ondanks de positieve resultaten en de professionele aanpak ervaren onderwijzorgboerderijen vaak belemmeringen op gebied van regelgeving en financiering. Leerlingen ontvangen zorg en onderwijs, twee domeinen met hun eigen financieringssystematiek. Onderwijs op een boerderij is nog een relatief onbekende aanpak. Onderwijzorgboeren zijn vaak veel tijd kwijt met het vinden van oplossingen waarbij ze afhankelijk zijn van de medewerking van gemeente, onderwijspartners en samenwerkingsverband.

Er is behoefte aan goede voorbeelden hoe je komt tot een succesvolle samenwerking en borging op gebied van financiering en kwaliteit van onderwijs op onderwijzorgboerderijen.

In deze factsheet beschrijven we twee succesvolle voorbeelden, waarbij een robuuste samenwerkingsstructuur tussen onderwijs, zorg(boerderij) en gemeenten is ontwikkeld. De regionale koepelorganisaties van zorgboerderijen in Noord en Zuid Holland hebben hierbij een belangrijke stimulerende en ondersteunende rol.

Twee voorbeelden

- Buiten Gewoon Leren (BGL): een initiatief van Stichting Landzijde in Noord Holland, met inmiddels 5 onderwijzorgboerderijen. Het initiatief startte bij de aangesloten zorgboeren van Landzijde. Landzijde heeft het breder opgepakt. Daarna volgden wisselend initiatieven vanuit het onderwijs, samenwerkingsverband en gemeente.

- Buiten Gewoon Onderwijs (BGO): een initiatief van Stichting Zorgboeren Zuid-Holland en SO Randstad in Zuid-Holland, regio Drechtsteden en Alblasserwaard met inmiddels 2 zorgboerderijen onder de vlag van Zorgboeren Zuid-Holland. Het initiatief startte bij de aangesloten zorgboeren van Stichting Zorgboeren Zuid-Holland, maar is nu ook geadopteerd door een derde zorgboerderij in de regio, die zelfstandig samenwerkt met SO Randstad.

1 Landzijde programma Buiten Gewoon Leren (BGL)

Landzijde start altijd eerst met het vormgeven van de **inhoudelijke, organisatorische en financiële samenwerkingsstructuur** rondom de onderwijszorgboerderij. In de samenwerking zitten altijd onderwijs, zorg en gemeente(n). Met alle partners worden onderstaande vragen besproken.

Inhoudelijk verkennen we de volgende vragen:

- Delen we dezelfde visie?
- Delen we gezamenlijke doelen?
 - wat is het belang van Landzijde bij BGL?
 - wat is het belang van onderwijs / het samenwerkingsverband bij BGL?
 - wat is het belang van de gemeente bij BGL?
- Is BGL het antwoord op de problematiek?

Organisatorische verantwoordelijkheden: Wie doet wat?

Hierbij wordt uitgegaan van de volgende verdeling in verantwoordelijkheden.

- Onderwijs / samenwerkingsverband is verantwoordelijk voor het onderwijs (leveren leerkracht en assistent) en de borging van de onderwijskwaliteit.
- Landzijde is verantwoordelijk voor de zorg (beschikbaar stellen zorgboerderij, zorgboer(in), zorg coördinator). Landzijde levert een ervaren projectleider.
- Gemeente is verantwoordelijk voor betrokkenheid leerplicht en inzet Jeugdteam/Jeugdloket.

Organisatorische samenwerking in de praktijk

Om de samenwerking beleidsmatig en in de praktijk te borgen wordt er een stuurgroep, reflectiegroep en intakecommissie ingesteld. Deze hebben de volgende samenstelling en verantwoordelijkheden.

- **Stuurgroep**
Onderwijs en samenwerkingsverband, zorg en gemeente zitten op bestuurlijk niveau in een stuurgroep die verantwoordelijk is voor beleid en financiën.
- **Reflectiegroep**
Onderwijs, samenwerkingsverband, zorg en gemeente zitten op praktijkniveau in een reflectiegroep die verantwoordelijk is voor de kritische begeleiding van de dagelijkse praktijk van BGL. Bevindingen van de reflectiegroep worden zo nodig onder de aandacht gebracht van de Stuurgroep en vice versa.
- **Intakecommissie**
Onderwijs, samenwerkingsverband, zorg en gemeente/Jeugdloket bepalen gezamenlijk de instroom van nieuwe kinderen. Daarvoor ontwikkelen zij gezamenlijk een stroomschema, waarin alle afspraken staan van aanmelding van het kind tot de start van het onderwijs op de boerderij.

Financiële samenwerking

Uit de organisatorische verdeling van verantwoordelijkheden volgt wie het onderwijs- en wie het zorgdeel bekostigt.

- Onderwijs/samenwerkingsverband betaalt de leerkracht en de assistent, alsook inrichtingskosten klaslokaal op de zorgboerderij.
- Gemeente betaalt Landzijde
Verschillende financieringsvormen:
 - subsidie (een bedrag ineen/locatiefinanciering)
 - via indicaties per kind
- Landzijde betaalt de zorgboer, de zorg coördinator en de projectleider.
- Voor eenmalige kosten (onderzoek, inrichting, speeltoestellen etc.) wordt door Landzijde een beroep op fondsen gedaan.

Maatschappelijke Business Case

Partijen maken voorafgaand aan de daadwerkelijke start van een nieuw initiatief met elkaar een maatschappelijke businesscase (MBC).

Hierin staan alle inhoudelijke, organisatorische en financiële afspraken tussen de lokale partijen uitvoerig beschreven: waarom gaan we met elkaar deze samenwerking aan, welke doelen en resultaten stellen we ons daarbij, hoe en met wie werken we dit uit en onder welke condities doen we dit. Hoe bewaken we de kwaliteit en welke normen hanteren we met elkaar. Deze MBC is daarmee de basis onder de samenwerking tussen de partijen. De MBC is een werkdocument en wordt vanuit de dagelijkse praktijk voortdurend aangevuld en bijgesteld.

Stappenplan bij het opzetten van de samenwerking

- Landzijde neemt nooit zelf het initiatief tot een onderwijs-zorgboerderij. Landzijde is één van de partijen en faciliterend (met onze zorgboerderijen).
- Het initiatief komt dus altijd óf vanuit het onderwijs, óf vanuit het samenwerkingsverband, óf vanuit de gemeente.
- Als Landzijde wordt benaderd voor de ontwikkeling van een onderwijszorgboerderij, gaat zij als eerste op zoek naar vertegenwoordigers van alle benodigde partijen en brengt deze bij elkaar.
- Gezamenlijk bespreken de partijen daarbij de wensen van de initiatiefnemers en de noodzakelijkheid van een nieuwe voorziening door een uitvoerige schets van het lokale onderwijs-zorgaanbod en de hiaten daarin.
- Als iedereen het eens is over de noodzaak van een onderwijszorgboerderij, worden de do's en de don'ts besproken: wat komt er bij kijken, wat is nodig, wat zijn valkuilen, hoe werkt de praktijk.
- Vervolgens krijgen de partijen de opdracht de benodigde financiering intern rond te breien. Meestal start Landzijde met een pilot van 2 jaar; er zal dus voor (minimaal) 2 jaar financiering moeten worden geregeld.
- Het is verstandig deze pilots van onderzoek te voorzien: wat werkt, wat werkt niet, waar loopt men tegen aan, wat kan beter etc.
- Nadat partijen tot overeenstemming zijn gekomen over de financiering, worden inhoud en organisatie verder besproken en vastgelegd in een maatschappelijke businesscase.
- Pas daarna gaat Landzijde op zoek naar een geschikte zorgboerderij. Deze boerderij moet redelijk centraal gelegen zijn in het werkgebied, de boerderij en zorgboer/boerin moeten geschikt zijn voor de doelgroep, er moet een lokaal/ruimte beschikbaar zijn of kunnen komen op de boerderij en tot slot moet er onderzocht worden of de groep deelnemers aan de dagbesteding op de betreffende boerderij gematcht kan worden met kinderen (uitsluitingen zijn deelnemers met verslavings- en zedenproblematiek).
- Indien aan al deze voorwaarden is voldaan, worden de partijen uitgenodigd op de zorgboerderij om te ervaren of deze boerderij past.
- Bij een akkoord gaan partijen de startdatum bepalen en zorgdragen voor menskracht en middelen. De MBC wordt geschreven en getekend door alle partijen.
- Partijen vormen met elkaar de Stuurgroep.
- Er wordt een projectleider benoemd die de daadwerkelijke start verder gaat uitwerken en voorbereiden en na de start de voortgang en kwaliteit bewaakt.
- Deze projectleider gaat op zoek naar vertegenwoordigers van deelnemende partijen om een Intakecommissie te vormen, die een lijst met (contra) indicaties vaststelt en een stroomschema ontwikkelt t.b.v. de te nemen stappen inzake de instroom van kinderen.
- Tot slot zoekt de projectleider vertegenwoordigers op praktijkniveau om de pilot praktisch te begeleiden (Reflectiegroep). Daarna kan de pilot van start gaan.

2 Buiten Gewoon Onderwijs

Bij BGO zijn dezelfde soort partners als bij BGL betrokken en worden taken en verantwoordelijkheden van verschillende partners beschreven. Er worden een stuurgroep, reflectiegroep en intakecommissie ingesteld. Screening en plaatsing van leerlingen gebeurt door vaste personen.

Taken en verantwoordelijkheden

De verdeling van de taken en verantwoordelijkheden voor het onderwijs, de onderwijszorgboerderij en overkoepelende organisatie zien er als volgt uit.

Onderwijs

- Leerkracht en onderwijsassistent hebben hun benoeming bij SO- Randstad
- Verzorgt het onderwijs aan de kinderen
- Levert de materialen, die voor het onderwijs nodig zijn
- Orthopedagoog vanuit de betrokken school of vanuit Driestar Educatief

Onderwijszorgboerderij

- Zorgprofessionals (HBO en MBO) hebben hun benoeming bij de zorgboerderij
- Verleent zorg aan de kinderen
- Verzorgt de klusactiviteiten in en om de boerderij
- Levert de materialen, die nodig zijn voor de klusactiviteiten
- Draagt zorg voor een passende inrichting en de basisvoorzieningen op en het onderhoud van de locatie

Overkoepelende organisatie

- Zorgboeren Zuid-Holland / Both boerenzorg
- Levert de zorgcoördinator / orthopedagoog
- Is (net als de school) betrokken bij de plaatsing van de kinderen en de voortgang van de ontwikkeling
- Regelt de financiën voor de zorgboerderij
- Plant de intake en evaluatie gesprekken
- Schrijft en evalueert het zorgplan

Samenwerkingsverband en school van herkomst

- Denken mee over een passende plek voor de leerling
- Blijven betrokken bij de evaluatiegesprekken
- Dragen bij aan een deel van de financiering voor het onderwijs

Financiering

De financiering van onderwijs en zorg is als volgt geregeld.

Financiering onderwijs

- Er wordt een samenwerkingsovereenkomst opgesteld tussen SO Randstad en de school waar de leerling ingeschreven staat.
- De school ontvangt een factuur voor het geleverde onderwijs op het BGO.
- Het samenwerkingsverband (onderwijs) draagt bij aan een deel van de kosten voor leerlingen uit het basisonderwijs.
- Onderwijs financiert de scholing van de teamleden.

Financiering van de zorg geleverd door de zorgboerderij

Hier zijn er twee werkwijzen:

- **Zorgboeren Zuid-Holland** contracteert de zorg en betaalt de zorgboer vervolgens uit voor de geleverde zorg.
- **Both boerenzorg** is geen lid van ZBZH en contracteert zelf de zorg bij de gemeente.

Afsluitend

Wat helpt bij borging van samenwerking en kwaliteit is dat de koepelorganisatie in de regio actief is betrokken. Het is belangrijk dat er meerdere scholen in een regio en meerdere samenwerkingsverbanden, het Buiten Gewoon Onderwijs of Buiten Gewoon Leren toejuichen en er gebruik van willen maken. Dat maakt het veel minder kwetsbaar.

Meer informatie

- Buiten Gewoon Leren: Trees van der Maat: trees@landzijde.nl
- Buiten Gewoon Onderwijs: Thera de Jong: t.dejong@zbzh.nl

Deze brochure is mogelijk gemaakt door steun van het Nationaal Regieorgaan Onderwijsonderzoek (NRO).

Meer informatie

Jan Hassink
T +31 (0)317 48 05 76
E jan.hassink@wur.nl
www.wur.nl/plant-research

2025